

POSTANOWIENIE

Dnia 23 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania G. K. i M. B.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.
o wysokość podstawy wymiaru składek,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 23
czerwca 2025 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się M. B. od wyroku Sądu Apelacyjnego w
Rzeszowie
z dnia 24 października 2023 r., sygn. akt III AUa 565/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od M.B. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego kwotę 270 (dwieście siedemdziesiąt) złotych z ustawowymi odsetkami za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanej do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie wyrokiem z dnia 24 października 2023 r., po rozpoznaniu apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie od wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 20 stycznia 2022 r., zmienił w całości zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie G. K. (płatnika składek) oraz M. B. od decyzji organu rentowego z dnia 13 sierpnia 2020 r., w której stwierdzono

nieważność warunków aneksu z dnia 1 marca 2018 r. do umowy o pracę z dnia 1 maja 2017 r. zawartej między M. B. a płatnikiem składek G. K. w części dotyczącej wymiaru czasu pracy pracownicy określonego na 3/4 etatu od dnia 1 marca 2018 r. i przysługującego jej do tej daty wynagrodzenia w kwocie 1 990 zł, ustalając jednocześnie w to miejsce pełny wymiar czasu pracy M. B. z tytułu tego zatrudnienia oraz podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne-emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe od dnia 1 marca 2018 r. za pełne miesiące kalendarzowe w kwocie 2.250 zł brutto miesięcznie.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie wniosła M. B., zaskarżając orzeczenie w całości i opierając skargę na podstawach naruszenia prawa materialnego: (-) art. 58 § 1 i § 3 k. c. w związku z art. 300 k. p., przez nieuzasadnione przyjęcie, że ubezpieczona działała sprzecznie z zasadami współżycia społecznego, podpisując aneks z dnia 1 marca 2018 r. do umowy o pracę i określając podstawę wymiaru składek z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej zgodnie z przepisami ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, co w konsekwencji skutkowało uznaniem nieważności wspomnianego aneksu do umowy o pracę w zakresie wymiaru czasu pracy i wysokości wynagrodzenia, a w konsekwencji uznanie, iż czynność była sprzeczna z ustawą, gdyż zmiana warunków pracy i płacy dokonana aneksem miała charakter wyłącznie pozorny, mimo że ubezpieczona faktycznie świadczyła pracę zgodnie z warunkami aneksu, co na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego stwierdził Sąd pierwszej instancji; (-) art. 9 ust. 1 w związku z ust. 1a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2025 r., poz. 350), przez niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, że ubezpieczona zmierzała do obejścia przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych, co miało skutkować dokonaniem czynności sprzecznej z zasadami współżycia społecznego, podczas gdy nie dokonała ona żadnej czynności pozornej czy też zakazanej przez prawo, nie dokonała żadnej innej, niezakazanej formalnie czynności prawnej w celu osiągnięcia skutku związanego z czynnością zakazaną, a tym samym nie zachowała się w sposób sprzeczny z prawem ani z zasadami współżycia społecznego, gdyż świadczyła pracę zarówno na umowie o pracę w obniżonym wymiarze czasu pracy za proporcjonalnie obniżonym wynagrodzeniem, jak też

świadczyła usługi z pomocą pracownika W.M. w ramach działalności gospodarczej, w sposób zarobkowy, wykonywany we własnym imieniu i w sposób ciągły; (-) art. 83 § 1 k. c., przez przyjęcie pozorności dokonania czynności - zawarcia przez ubezpieczoną aneksu do umowy o pracę w dniu 1 marca 2018 r., podczas gdy organ rentowy tych okoliczności nie wykazał, w każdym razie ich nie udowodnił; (-) art. 353¹ k. p. c. w związku z art. 300 k. p., przez niewłaściwe ich zastosowanie i w konsekwencji przyjęcie, że ubezpieczona i płatnik składek w dniu 1 marca 2018 r. dokonali czynności sprzecznej z zasadami współżycia społecznego, a nie realizowali uprawnień wynikających z zasady swobody umów, toteż w sposób swobody i zgodnie z rzeczywistym stanem rzeczy mogli umówić się na realizowanie umowy o pracę w obniżonym wymiarze czasu pracy (6 h dziennie w dni robocze) za proporcjonalnie obniżonym wynagrodzeniem, to jest w kwocie 1.990 zł miesięcznie.

Mając na uwadze powyższe zarzuty, skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonej kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, skarżąca powołała się na oczywistą zasadność skargi, wskazując na rażące naruszenie przepisów prawa materialnego wymienionych w postawach kasacyjnych. W jej ocenie, Sąd drugiej instancji błędnie przyjął, że sporna czynność prawna była sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, gdyż miała zmierzać do obejścia przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych. Nie było możliwe dokonanie takiej oceny tym bardziej, że Sąd drugiej instancji uznał ustalenia Sądu pierwszej instancji w zakresie stanu faktycznego za prawidłowe. Sąd orzekający w drugiej instancji skupił się wyłącznie na wysokości zadeklarowanej przez ubezpieczoną podstawy wymiaru składek do ubezpieczeń społecznych z jej działalności gospodarczej, która również była zgodna z przepisami ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i która to okoliczność nie ma wpływu na ważność aneksu do umowy o pracę.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi do rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna, jako szczególny środek zaskarżenia, służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za pomocą jurydyczne argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na oczywistej zasadności wniesionej skargi (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) wymaga od skarżącego zawarcia w uzasadnieniu wniosku wyводу prawnego wskazującego, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawienia argumentów na poparcie tego twierdzenia. Zobowiązuje zatem skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu

podstawowej wiedzy prawniczej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że ubezpieczona nie wykazała istnienia powołanej przesłanki przedsądu. W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca nie podaje żadnych argumentów juredycznych pozwalających uznać, że Sąd drugiej instancji w sposób ewidentny, rażąco uchybił przepisom prawa materialnego. Skarżąca ogranicza się do powtórzenia zarzutów zawartych w podstawach kasacyjnych, wywodząc, że w świetle poczynionych ustaleń faktycznych Sąd nie mógł zastosować art. 58 k.c. oraz art. 83 k.c. W istocie głównym argumentem za przyjęciem skargi do rozpoznania jest odmienna ocena materiału dowodowego zgromadzonego przed Sądem pierwszej instancji. Tak zakreślona oczywista zasadność skargi nie może doprowadzić do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Przede wszystkim trzeba mieć na uwadze, że przedmiotem podstaw kasacyjnych nie mogą być zarzuty co do ustaleń faktycznych oraz oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), a co za tym idzie, zarzuty dotyczące podstawy faktycznej rozstrzygnięcia nie mogą świadczyć o oczywistej zasadności skargi. Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Podnoszony zarzut oczywistej zasadności musi więc być odniesiony do ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd drugiej instancji. Te zaś są odmienne od założonych przez skarżącą w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Sąd Apelacyjny nie zgodził się z ustaleniami Sądu pierwszej instancji dotyczącymi aneksu do umowy o pracę z dnia 1 marca 2018 r., a przede wszystkim z tym, że poza formalnym sporządzeniem aneksu, istotnie strony umowy miały taką wolę i faktycznie zmienił się zakres obowiązków wnioskodawczyni i jej czas pracy od dnia 1 marca 2018 r., jak również, że u pracodawcy zaistniała taka potrzeba organizacyjna i - jak uznał Sąd Okręgowy - głównym powodem zmniejszenia wymiaru czasu pracy, którym kierowała się ubezpieczona, było rozpoczęcie w lutym 2018 r. prowadzenia działalności gospodarczej oraz „potrzeba uzyskania więcej czasu na swoje czynności zawodowe w ramach pozarolniczej działalności gospodarczej, niezwiązane ze

stosunkiem pracy u płatnika składek”. Tym bardziej, że ta rzekoma potrzeba, jak wynika z dalszych ustaleń faktycznych, zaistniała tylko na chwilę, to jest na jeden miesiąc i tylko przez taki okres wnioskodawczyni rzekomo świadczyła pracę w ustalonych warunkach na tym stanowisku, a od dnia 4 kwietnia 2018 r. była niezdolna do pracy, przy czym strony miały świadomość, że wnioskodawczyni jest w ciąży. Sąd odwoławczy nie podzielił argumentacji Sądu Okręgowego ani też dokonanej przez niego oceny osobowych źródeł dowodowych, czyli w szczególności zeznań świadków. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, zeznania te są niewiarygodne, biorąc pod uwagę kontekst sytuacyjny, bardzo krótki czas od dnia 1 marca 2018 r. do skorzystania przez M. B. ze zwolnienia lekarskiego w wyniku niezdolności do pracy z uwagi na ciążę (od dnia 4 kwietnia 2018 r.), jak również to, że - jak wynika z zeznań - u płatnika składek doszło do powstania najprawdopodobniej stałej praktyki uzyskiwania dodatkowych świadczeń z ubezpieczenia społecznego w wyniku formalnego obniżania etatu i wynagrodzenia pracownic, zgłaszania przez nie założenia działalności gospodarczej i uzyskiwania świadczeń z zadeklarowanej przez nie wysokiej podstawy wymiaru składek.

Wbrew stanowisku skarżącej, Sąd drugiej instancji miał nie tyle prawo, co obowiązek dokonania samodzielnych ustaleń faktycznych.

W procesie cywilnym obowiązuje system tzw. apelacji pełnej, w którym postępowanie apelacyjne jest dalszym stadium postępowania przed sądem pierwszej instancji, a sąd apelacyjny ma prawo i często obowiązek ponownego badania sprawy, przeprowadzania w niezbędnym zakresie postępowania dowodowego oraz orzekania na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji i w postępowaniu apelacyjnym. Postępowanie apelacyjne jest zatem kontynuacją postępowania merytorycznego. Sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji, a nie apelację. Użyte w art. 378 § 1 k.p.c. sformułowanie, że sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę "w granicach apelacji", oznacza w szczególności, iż sąd odwoławczy dokonuje własnych ustaleń faktycznych, prowadząc lub ponawiając dowody albo poprzestając na materiale zebranym w pierwszej instancji (art. 381 i art. 382 k.p.c.) i kontroluje prawidłowość postępowania przed sądem pierwszej instancji (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., zasada prawna,

III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 55; Monitor Prawniczy 2008 nr 22, s. 37, z uwagami M. Kowalczyk; Palestra 2009 nr 1, s. 270, z glosą G. Rząsy i A. Urbańskiego). Z uwagi na merytoryczny charakter postępowania apelacyjnego, obowiązkiem sądu drugiej instancji nie może być poprzestanie na ustosunkowaniu się do zarzutów skarżącego, lecz musi nim być - niezależnie od treści zarzutów - dokonanie ponownych, własnych ustaleń faktycznych, a następnie poddanie ich ocenie pod kątem prawa materialnego. Obowiązek czynienia ustaleń faktycznych w postępowaniu odwoławczym istnieje więc bez względu na to, czy wnoszący apelację podniósł zarzut dokonania wadliwych ustaleń faktycznych lub ich braku. Jednocześnie obowiązkiem sądu drugiej instancji jest zastosowanie właściwych przepisów prawa materialnego niezależnie od stanowiska stron prezentowanego w toku postępowania oraz zarzutów apelacyjnych. Sąd drugiej instancji powinien dokonać wyczerpującej oceny ustalonego stanu faktycznego z punktu widzenia obowiązującego prawa materialnego i zdać z tej oceny relację w uzasadnieniu swojego wyroku.

Trzeba pamiętać, że uzasadnienie sądu drugiej instancji powinno zawierać te elementy, które ze względu na treść apelacji i zakres rozpoznawanej sprawy są potrzebne do rozstrzygnięcia sporu. Należą do nich ustalenia faktyczne, zastosowanie prawa materialnego, odniesienie się do wszystkich wniosków i zarzutów apelacyjnych oraz do stanowiska strony przeciwnej. Wypełnienie wymagań stawianych uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji może polegać na podzieleniu i uznaniu za własne ustaleń faktycznych dokonanych przez sąd pierwszej instancji oraz zaakceptowaniu oceny prawnej tego sądu. Ma to miejsce w sytuacji oparcia rozstrzygnięcia na przejętych ustaleniach faktycznych, które stają się ustaleniami sądu drugiej instancji oraz zaakceptowaniu przeprowadzonych przez sąd pierwszej instancji rozważań prawnych. Dopuszczalne jest oparcie orzeczenia apelacyjnego na częściowo podzielonych ustaleniach faktycznych sądu pierwszej instancji, które wymagają skorygowania lub uzupełnienia w niewielkim zakresie, właściwie oznaczonym i omówionym. Istotne jest, żeby podstawa faktyczna orzeczenia sądu drugiej instancji była dobitnie i właściwie określona. Jeżeli jednak sąd ten przyjmuje odmienne rozstrzygnięcie, niż sąd pierwszej instancji, oparte na innej podstawie faktycznej, powinien dokonać własnych,

stanowczych ustaleń faktycznych, które wskazywałyby na zastosowaną podstawę prawną i w uzasadnieniu wskazać te ustalenia ponownej oceny dowodów i poczynienia na ich podstawie ustaleń faktycznych.

Dokonana przez Sąd odwoławczy ocena okoliczności faktycznych i związana z tym wykładnia prawa (wyrażona w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku) mieszczą się w granicach uznania sędziowskiego. Podnoszone przez skarżącą w tym zakresie argumenty stanowią zatem polemikę z oceną dowodów i wynikającymi z niej ustaleniami faktycznymi.

Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że skarga kasacyjna nie jest oczywiście uzasadniona i nie spełnia przesłanki przyjęcia jej do rozpoznania. W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji postanowienia. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto stosownie do art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[a.ł]